

УДК 342.751:351

І. В. Кусік
*здобувач**Науково-дослідного інституту публічного права*

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ СУДОВОГО ОСКАРЖЕННЯ ПОСТАНОВ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Україна є правовою демократичною державою, в якій ніхто не може бути притягнутий до юридичної відповідальності виключно як у відповідності до норм матеріального та процесуального права. Не є виключенням із цієї аксіоми і адміністративна відповідальність. Згідно з Конституцією України вона встановлюється виключно законами. Однак, на відміну від кримінальної відповідальності покарання на винних осіб, що скоїли адміністративне правопорушення може накладатися як в судовий, так і в адміністративний (квазісудовий) спосіб. В останньому випадку постанови про притягнення до адміністративної відповідальності призначаються уповноваженими на це суб'єктами владних повноважень. Логічним і таким, що відповідає теорії природного права, є законодавча можливість оскарження таких рішень у судовий спосіб. Адже право судового оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення є одним із способів захисту прав та інтересів особи, яка притягується до адміністративної відповідальності.

Разом з тим, чинне законодавство, яке встановлює матеріальні та процесуальні норми судового оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення наразі містить прогалини, має розбіжності в своїх положеннях та потребує подальшого вдосконалення задля забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина. Саме тому на сьогоднішній день є актуальним всебічний аналіз поняття та змісту оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення в Україні.

Аналіз останніх досліджень. До питань адміністративно-правового регулювання судового оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення в Україні звертали свою увагу такі вчені-правники як: В. Галунько, М. Городиський, П. Діхтієвський, Є. Додіна, А. Єлістратов, В. Колпаков, Т. Комзюк, О. Кузьменко, О. Літошенко, Д. Лученко, С. Подлінев, О. Правоторова, О. Синьов, Є. Сорочко та ін. Проте безпосереднього проблему юридичної природи судового оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення не входили в предмет їхніх досліджень.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі цінностей природного права, теорії адміністративного права, чинного законодавства визначити

зміст та сформулювати поняття судового оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення в Україні.

Виклад основного матеріалу. На початку нашого дослідження маємо звернути свою увагу на статтю 55 Конституції України, згідно якої кожній особі гарантується право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань; право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб та звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України. А також особа має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. При цьому кожна особа має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. А у статті 63 Конституції України прямо вказується, що кожний підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист[1].

У Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Осетрова Сергія Володимировича від 14 грудня 2011 року N 19-рп/2011 зазначається, що відносини, що виникають між фізичною чи юридичною особою і представниками органів влади під час здійснення ними владних повноважень, є публічно-правовими і поділяються, зокрема, на правовідносини у сфері управлінської діяльності та правовідносини у сфері охорони прав і свобод людини і громадянина, а також суспільства від злочинних посягань. Діяльність органів влади, у тому числі судів, щодо вирішення спорів, які виникають у публічно-правових відносинах, регламентується відповідними правовими актами. Рішення, прийняті суб'єктами владних повноважень, дії, вчинені ними під час здійснення управлінських функцій, а також невиконання повноважень, встановлених законодавством (бездіяльність), можуть бути оскаржені до суду відповідно до частин першої, другої статті 55 Конституції України. Для реалізації кожним конституційного права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності вказаних суб'єктів у сфері управ-

лінської діяльності в Україні утворено систему адміністративних судів [2].

Як бачимо, право оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення у судовому порядку є конституційним і нормою прямої дії. Однак, логічним у цьому аспекті є те, що реалізація цього права знаходить свій подальший розвиток в інших нормативно-правових актах: кодексах, інших законах та підзаконних нормативно-правових актах.

В першу чергу у цій сфері треба навести положення частини 3 статті 286 КАСУ, згідно із якою за наслідками розгляду справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності місцевий загальний суд як адміністративний має право: залишити рішення суб'єкта владних повноважень без змін, а позовну заяву без задоволення; скасувати рішення суб'єкта владних повноважень і надіслати справу на новий розгляд до компетентного органу (посадової особи); скасувати рішення суб'єкта владних повноважень і закрити справу про адміністративне правопорушення; змінити захід стягнення в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність за адміністративне правопорушення, з тим, однак, щоб стягнення не було посилено [4]. Пунктом 4 статті 7 КУпАП в яких зазначається, що додержання вимог закону при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення забезпечується систематичним контролем з боку вищестоящих органів і посадових осіб, правом оскарження, іншими встановленими законом способами [3]. Та пункт 1 статті 13 КАСУ в якій зауважується, що учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення тощо [4].

Такі позитивні визначені положення чинного вітчизняного законодавства мають під собою дуже вагому філософсько-правову природу, яка своїми коріннями досягає часів Київської Русі, однак має англійське походження. Аналізоване нами право будується на трьох взаємопов'язаних джерелах – Великій Хартії Вольностей, Петиції про права та права «Habeas Corpus Act». Велика Хартія Вольностей – стародавній Англійський закон, виданий ще в 1215 р., сутністю якого є таке положення: «Жодна вільна людина не буде арештована і відправлена до в'язниці, чи позбавлена майна, чи оголошена особою поза законом, чи вигнаною, чи яким-небудь (іншим) способом знедоленою, і ми не підемо на це і не відправимо на неї (збройну силу) інакше, як за законним вироком рівних їй і за законом країни». Петиція про право (1628 р.) – це обов'язок державної влади дотри-

муватись «добрих законів і статутів» і найголовніше – заборона будь-яких вилучень і виключень із загального судового порядку позбавлення волі, хоча б ці вилучення робилися ім'ям самого короля і членів його таємної ради. Право на «Хабейс Корпус» 1679 р. (від лат. «Habeas Corpus Act» – «повинен доставити особу затриманого») – вимога без виключень представити ув'язненого для перевірки підстав його позбавлення волі до судді особисто [5]. І хоча ці заходи стосуються в першу чергу кримінального права і процесу, однак мають певну доктринальну аналогію щодо адміністративної відповідальності.

Виходячи із вищевикладених філософсько-правових положень сутність судового оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення полягає в тому, що: 1) жодна особа не може притягнута до адміністративної відповідальності інакше, як за рівним для усіх осіб законом; 2) зобов'язання суб'єктів публічної адміністрації та суду суворо дотримуватися норм матеріального і процесуального права при притягненні особи до адміністративної відповідальності; 3) право особи оскаржити постанову про притягнення до адміністративної відповідальності до адміністративних органів та суду і бути особисто присутньою при розгляді такого оскарження.

Як бачимо принципово нічого нового для нашої епохи у наших висновках, що будуються на підґрунті трьох взаємопов'язаних джерел стародавньої Англії (Великої Хартії Вольностей, Петиції про права та права «Habeas Corpus Act») немає. Однак, вони майстерно і більш рельєфно підкреслюють глибину права на судове оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення, зокрема і в Україні.

Для того, щоб розкрити поняття судового оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення в межах нашого дослідження звернемось до енциклопедичних знань. Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови судовий – це такий, що призначається для ведення суду або ж яким відає суд, чи служить у суді [6]. Згідно з українським юридичним термінологічним словником оскарження – встановлений процесуальний порядок подання скарг учасниками процесу на рішення, постанови, ухвали і вироки суду [7].

Далі на основі доктринальних положень доведемо думку Є. Сорочко, що оскарження – це сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають з приводу суб'єктивного права особи на оскарження та характеризуються специфічними правами та обов'язками сторін таких правовідносин. Завдяки оскарженню в адміністративно-деліктному процесі реалізується право на захист особи, забезпечується право на доступ до правосуддя. Вчений наголошує, що оскаржен-

ня слід розглядати як завершений процес, який складається із послідовних етапів. Під етапом оскарження ним розуміється просторово-часовий відрізок, що об'єктивно фіксується в загальній системі оскарження у справі про адміністративне правопорушення і характеризується настанням якісних змін, пов'язаних із здійсненням окремих дій, об'єднаних спільністю завдань цього процесу [8]. Д. Лученко розкриває оскарження і похідні від нього терміни як різні за юридичною природою явища, зокрема: під оскарженням розуміється політичне або громадянське право особи; оскарження розглядається як засіб захисту прав приватних осіб, порушених рішенням, діями чи бездіяльністю суб'єктів публічно-владних повноважень; з функціональної точки зору оскарження характеризується також як спосіб забезпечення законності; оскарження розглядається з процесуального боку як окреме адміністративне провадження або як стадія іншого адміністративного провадження (дозвільного, реєстраційного, юрисдикційного тощо) [9].

Ми погоджуємось з наведеними позиціями науковців, що юридичною природою поняття оскарження є право особи на захист своїх порушених прав шляхом оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів публічно-владних повноважень.

Проте найбільш слушно і лаконічно проблеми оскарження постанови про адміністративні правопорушення на теоретичному рівні розкрила професор О. Кузьменко, яка доводить, що право на оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення є однією з гарантій захисту прав особи, забезпечення законності при притягненні до адміністративної відповідальності. Відповідно до ст. 287 КУпАП України постанова може бути оскаржена особою, щодо якої її винесено, а також потерпілим. Порядок оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення встановлено ст. 288 КУпАП. Постанова може бути оскаржена або в адміністративному, або в судовому порядку. Залежно від того, куди можна подати скаргу, виділяють варіанти оскарження – альтернативний і послідовний. Перший варіант полягає в тому, що постанова може бути оскаржена до вищого органу (вищій посадовій особі) або до адміністративного суду. Який порядок оскарження обрати (адміністративний чи судовий) – вирішує сам скаргник. При послідовному порядку оскарження скарга спочатку має бути подана до вищого органу (вищій посадовій особі), після чого, якщо його рішення не задовольняє скаргника, – до місцевого загального адміністративного суду. Орган (посадова особа) при розгляді скарги на постанову у справі про адміністративне правопорушення перевіряє законність і обґрунтованість винесеної постанови

й ухвалює одне з таких рішень: залишає постанову без зміни, а скаргу – без задоволення; скасовує постанову і надсилає справу на новий розгляд; скасовує постанову і закриває справу; змінює захід стягнення в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність за адміністративне правопорушення, з тим однак, щоб стягнення не було посилено [10, с. 524-525].

Щодо терміну «постанова», то законодавець визначив, що розглянувши справу про адміністративне правопорушення, орган (посадова особа) виносить постанову по справі. Постанова у справах про адміністративні правопорушення – це різновид індивідуального рішення уповноваженого законом адміністративного чи судового органу, яке за своєю публічно-владною природою носить негативний (примусовий) характер.

Постанова в аналізованій нами категорії справ повинна містити: найменування органу (прізвище, ім'я та по батькові, посада посадової особи), який виніс постанову; дату розгляду справи; відомості про особу, стосовно якої розглядається справа (прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), дата народження, місце проживання чи перебування; опис обставин, установлених під час розгляду справи; зазначення нормативного акта, що передбачає відповідальність за таке адміністративне правопорушення; прийняте у справі рішення. По справі про адміністративне правопорушення є такі види постанов як: постанова про накладення адміністративного стягнення; постанова про застосування заходів впливу; постанова про закриття справи [3]. Постанова про визнання особи винною у вчиненні адміністративного правопорушення має бути обґрунтована достатніми і незаперечними доказами (сукупність даних протоколу про адміністративне правопорушення, пояснення особи, яка притягається до відповідальності, свідків, висновки експерта, речові докази тощо) [11].

Тобто, спираючись на вищевикладене ми можемо зазначити, що судове оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення в Україні – це право особи на адміністративно-процесуальний захист своїх порушених прав у судовому порядку.

Як відомо, з погляду того що у чинному КУпАП прийнятого ще 1984 року, чіткого законодавчого визначення адміністративної відповідальності немає. Хоча адміністративна відповідальність є тією вагомою умовою попередження адміністративних правопорушень і відшкодування завданої шкоди фізичним та юридичним особам. Тобто, адміністративна відповідальність є тим самим юридичним інструментом, що забезпечує основні права і свободи людини та громадянина. Але на жаль, ці права під час провадження справ про адміністративні правопорушення можуть

бути не тільки захищеними, а й порушеними. Наприклад, до адміністративної відповідальності можуть бути притягнуті невинні особи, чи вина яких не доведена у процесуальний спосіб. Отож, дуже важливим є забезпечення можливості судового оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення.

Що стосується процесуального змісту судового осадження постанови про притягнення до адміністративної відповідальності, то вона складається, на наш погляд, з наступних стадій: подачі позовної скарги; проходження її через апарат суду та автоматичний розподіл справ; підготовки до розгляду справи; призначення судового засідання та виклик, сторін, свідків та інших учасників справи; проведення судового щодо розгляду позовної скарги; прийняття рішення по справі; виконання рішення. У випадку якщо судове рішення суду першої інстанції оскаржується, то виникає ще одна стадія – апеляційне оскарження постанови про адміністративне правопорушення. В цьому випадку рішення суду першої інстанції не вступає у законну силу і виконується тільки після винесення рішення апеляційним судом.

Усе вищевикладене дає можливість сформулювати наступні висновки щодо змісту судового оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення в Україні:

1) право на оскарження рішень про притягнення до адміністративної відповідальності у судовий спосіб є одним з природних чеснот осіб;

2) з погляду філософії природного права жодна особа не може бути притягнута до адміністративної відповідальності інакше, як за рівним для усіх осіб законом, суб'єкти публічної адміністрації та суд зобов'язані суворо дотримуватися норм матеріального і процесуального права при притягненні особи до адміністративної відповідальності,

3) особа, яка оскаржує постанову про притягнення до адміністративної відповідальності до адміністративних органів та суду має невід'ємне право бути особисто присутньою при розгляді такого оскарження;

4) згідно із Конституцією України кожній особі гарантується право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань, зокрема оскаржувати в суді рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб;

5) процедура судового оскарження рішень про притягнення до адміністративної відповідальності, в першу чергу, регулюється нормами, які зосереджені в КАСУ та КУпАП;

6) постанова у справах про адміністративні правопорушення – це різновид індивідуального рішення уповноваженого законом адміністра-

тивного чи судового органу, яке за своєю публічно-владною природою носить негативний (примусовий) характер;

7) зміст судового осадження постанови про притягнення до адміністративної відповідальності складається з восьми основних та однієї факультативної стадій.

Отже, судове оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення в Україні – це адміністративно-процесуальна діяльність суду, з метою реалізації філософсько-природного та конституційного права осіб постати перед неупередженим арбітром (судом), щоб жодна особа, яка не скоювала адміністративне правопорушення, чи вина якої не доведена, не була притягнута до адміністративної відповідальності і навпаки, щоб кожен, вина кого була доведена не уникнув справедливого адміністративного покарання. Такі оскарження здійснюються у суворій відповідності до норм адміністративного процесу та принципу верховенства права, послідовно шляхом реалізації декількох стадій адміністративного процесу, які поділені на етапи та окремі адміністративно-процесуальні дії.

Література

1. Конституція України. Закон від 28 червня 1996 р. № 254. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 2010р. № 19-рп/2011. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-11#Text>.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Закон від 07 грудня 1984 р. № 8073-X. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
4. Кодекс адміністративного судочинства України. Закон від 06 липня 2005 р. № 2747-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/conv#n11863>.
5. Єлістратов А. Адміністративне право : лекції / А. І. Єлістратов ; ред. та упоряд. С. В. Діденко, В. В. Галунько. Херсон : БАТ «ХМД», 2007. 268 с.
6. Великий тлумачний словник (ВТС) сучасної української мови. URL: <http://slovopedia.org.ua/93/53409/994602.html>.
7. Український юридичний термінологічний словник. URL: <https://www.marazm.org.ua/document/termin/index.php?file=%CE%F1%EA%E0%F0%E6%E5%ED%ED%FF.txt>.
8. Сорочко Є. О. Інститут оскарження в адміністративно-деліктному процесі України... автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2012. 21 с.
9. Лученко Д.В. Інститут оскарження в адміністративному праві: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2017. 441 с.
10. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання третє. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 584 с.
11. Про якість складання й оформлення судових рішень у кримінальних справах та справах про адміні-

стративні правопорушення. Верховний Суд України. Узагальнення судової практики від 01 серпня 2004 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0058700-04/conv#o99>.

12. Літошенко О. Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 . Київ, 2004. 201 арк.

13. Подлінев С. Адміністративна відповідальність в Україні: курс лекцій. Одеса : Юридична література, 2008. 648 с.

14. Синьов О. Адміністративна відповідальність за правопорушення, що посягають на права і свободи громадян: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2001. 20 с.

15. Колпаков В. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 256 с.

16. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посібник уклад. М. І. Городиський; заг. ред. А. Т. Комзюк. Харків : Ун-т внутр. справ, 1998. 77 с.

17. Додіна Є. Адміністративна відповідальність у судовому порядку: навч.-метод. посіб. Одеса: Юридична література, 2007. 68 с.

Анотація

Кусік І. В. *Поняття та зміст судового оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення в Україні.* – Стаття.

В статті розкрито зміст та сформовано поняття судового оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення. Доведено, що судове оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення в Україні – це адміністративно-процесуальна діяльність суду, з метою реалізації філософсько-природного та конституційного права осіб постати перед неупередженим арбітром (судом). Метою такої діяльності суду є те, щоб жодна особа, яка не скоювала адміністративне правопорушення, чи вина якої не доведена, не була притягнута до адміністративної відповідальності і навпаки, щоб кожен, вина кого була доведена не unikнув справедливого адміністративного покарання. Це здійснюється у суворій відповідності до норм адміністративного процесу та принципу верховенства права.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративно-процесуальна діяльність, постанова, принцип верховенства права, справа про адміністративні правопорушення, справедливе покарання, суд, судове оскарження.

Аннотация

Кусик И. В. *Понятие и содержание судебного обжалования постановлений по делам об административных правонарушениях в Украине.* – Статья.

В статье раскрыто содержание и сформировано понятие судебного обжалования постановлений по делам об административных правонарушениях. Доказано, что судебное обжалование постановлений по делам об административных правонарушениях в Украине – это административно-процессуальная деятельность суда в целях реализации философско-природного и конституционного права лиц предстать перед беспристрастным арбитром (судом). Целью такой деятельности суда является то, чтобы ни одно лицо не совершившее административное правонарушение, вина которого не доказана не было привлечено к административной ответственности и наоборот, чтобы каждый виновный, вина которого доказана не избежал справедливого административного наказания. Это осуществляется в строгом соответствии с нормами административного процесса и принципа верховенства права.

Ключевые слова: административная ответственность, административно-процессуальная деятельность, дело об административных правонарушениях, постановление, принцип верховенства права, справедливое наказание, суд, судебное обжалования.

Summary

Kusik I. V. *The concept and content of judicial appeal of decisions in cases of administrative offenses in Ukraine.* – Article.

The article reveals the content and forms the concept of judicial appeal against decisions in cases of administrative offenses. It is proved that judicial appeal of rulings in cases of administrative offenses in Ukraine is an administrative-procedural activity of the court, in order to realize the philosophical-natural and constitutional right of persons to appear before an impartial arbitrator (court). The purpose of such court activity is that no person who has not committed an administrative offense or whose guilt has not been proven has been brought to administrative responsibility and, conversely, that any guilty person who has been proven has not escaped a fair administrative punishment. This is done in strict accordance with the rules of the administrative process and the principle of the rule of law.

Key words: administrative and procedural activities, administrative responsibility, case of administrative offenses, court appeal, court, decree, fair punishment, principle of the rule of law.